వయసు పైనబడుతున్నకొద్దీ పట్టాభి రామయ్య అభిప్రాయాలు, ఆలోచనా ధోరణులు తీవ్రమైనవి కావటం ఆయన వ్యక్తిత్వంలో విశేషం!

చిన్నతనంలోనే అతనికి నాటకాల పిచ్చి పట్టుకొంది. పౌరాణిక నాటకాలు వేసి పద్యాలు పాడేవాడు మొదట్లో. నలభై ఏళ్లు దాటేక అతనికి పద్య నాటకాల్లో కృత్రిమత్వం వెగటు వేసింది. వచన నాటకాలలోకి దిగేడు.

జీవన్నాటకం

కప్పగంతుల మల్లికార్జునరావు

అలాగే నూనూగు మీసాల కాలంలో అతను భావకవిత్వం రాశాడు. ఆడదాని అనుభవం లేనిరోజుల్లోనే విరహకవిత్వం రాసి కవిగా పేరు తెచ్చుకొన్నాడు. కానీ ఆ తర్వాత ఆత్మవంచన చేసుకోలేక పోయాడు పెళ్ళయి, యిద్దరు పిల్లలు పుట్టేక అభ్యుదయకవిగా మారేడు. ఆ మధ్య రిటైరయ్యే ముందు రెండు గేయాలు వ్రాస్తే వాటికి విప్లవ కవులు పొగిడేరు.

వ్యక్తిగత విషయాల్లోనూ అదే పరిణామాన్ని ఆయనలో చూడవచ్చు పుట్టింది శుద్ధ శ్రోత్రియ కుటుంబంలో అయినా మొదటినుంచీ స్నేహితులు మాలపల్లెల్లో వాళ్ళే కొడుకు ఆ మధ్య వో క్రిష్టియన్‌ను పెళ్లాడతానంటే ఆయన కాదనలేదు.

పట్టాభిరామయ్య భార్య అన్నపూర్ణ చాట్టి ఛాందసురాలు. రూపం ఎంత చక్కనిదో మనసు అంత మంచిది. సహనంలో భూదేవితో పోటీపడ్తుంది. పట్టాభిరామయ్యంటే తగని ప్రేమ.

'ఆ మహా యిల్లాలు భార్య కాబట్టే యీయన ఆటలు సాగుతున్నాయి' అని అందరూ అనుకొనేవారు. చిత్రం ఏమంటే ఆమె మనసు వయసుకన్నా ముందే ముసలిదై కూర్చుంది.

కాపురాని కొచ్చిన కొత్తల్లో భర్త ధోరణిని మార్చటానికి ప్రయత్నించింది. అతను ఏ నాటకాలదాన్ని పట్టుకొని పోతాడో అని భయపడ్తుండేది. నిజానికి పట్టాభిరామయ్య కాస్తో కూస్తో కలిగిన వాడు, అందగాడు, చదువుకొన్నవాడు గౌరవప్రదమైన ఉద్యోగి కావటంవల్ల నటీమణులు చాలామంది అతని ఆశ్రయంలో బతుకుదామని ఆశించక పోలేదు.

కాని పట్టాభిరామయ్య ఆలోచనల్లో అయితే మార్పులు వచ్చాయి కాని ఆయన వ్యక్తిగత ఆలవాట్లలో మార్పు లేనాడూ రాలేదు. చిన్నప్పటినుంచి అతను నిరాడంబరంగా జీవించటానికి అలవాటు పడ్డవాడు. నాటకాల్లో తిరిగినా, కవిత్వాలు రాసినా, సిగరెట్టు తాగే అలవాటైనా అబ్బలేదు యిక తాగుళ్లు, ముండల సంగతి చెప్పేదేముంది ?

భావకవిత్వపు రోజుల్లోపంచె, లాల్చీలే విప్లవ ధోరణి వచ్చినా కొనసాగించాడు. ఎంత నాటకాలు వేస్తున్నా తెల్లవారు ఝామునకల్లా లేచిపోవాల్సిందే. ఆసనాలు వేయాల్సిందే కసరత్తు వేయాల్సిందే ఆ తర్వాత స్నానంచేసి కాస్సేపు ధ్యాన ముద్రలో ఏకాంతంలో ప్రశాంతంగా కళ్ళు మూసుకొని కూర్చోవాల్సిందే అలా కూర్చొన్నప్పుడు ఆయన దేన్ని ధ్యానిస్తాడో ఎవరికీ తెలియదు

'మీ ఆయన పొద్దున్నే జపం చేస్తాట్టగా ?'

'జపమూ పాడా ? అంతమాత్రం భక్తి కూడానా ఆయన జన్మకి ? కేశవ నామాలే ఉచ్చరించడు. నా పోరు, పిల్లల పోరు, తప్పించుకోటానికి అలా వంటరిగా కూర్చొని నాటకాల పోర్షను నెమరువేసుకొంటుంటాడు లేకపోతే ఏ నాటకాలదాన్ని ధ్యానించుకొంటున్నాడో, ఎవరికి తెల్సు ?' అనేది అన్నపూర్ణ నవ్వుతూ.

నాటకాల్లో ఆయన అంతగా లీనమై పోయాడు. అది ఆయన తపస్సు.

అయితే ఆయన వృత్తి నాటకాలు కాదు పదో పరకో నాటకాల కోసం ఖర్చుపెట్టేడే కాని పైసా సంపాదించ లేదు.

ఆయనవృత్తి కాలేజీ లెక్చరర్. పోనీ అందులోనన్నా ఏమన్నా సంపాదించాడా అంటే అదీలేదు అసలే తెలుగు లెక్చరర్. పైగా క్లాసుల్లో, యింటిదగ్గర ట్యూషన్లకు

పిల్లల్ని ఆకర్షించటంకోసం అర్థం కాకుండా శాస్త్ర శాస్త్ర చెప్పే స్వభావం కాదు. తెల్సిందంతా నాటక ధోరణిలో వొక్కసారి వింటే కలకాలం గుర్తుండేలా చెప్పటం ఆయన కొక్కడికే చాతనయిన ఆర్ట్. అందుకే ఆయన క్లాసును ఎటువంటివాడూ ఎగగొట్టడు. ఎంతటి హీరో వేషాలు వేసేవాడూ ఆయన క్లాసులో పిల్లిలా కూర్చోవల్సిందే. క్లాసు చెప్తుండగా ఎవరైనా కొద్దిపాటి గుసగుస లాడినా, నాటకం మధ్యలో మూడ్ పోయినట్లు, మాంచి మూడ్‌లో కథ రాస్తుండగా పెన్నులో యింకు అయిపోయినట్లు చిరాకుపడిపోతాడు. ఆ తర్వాత ఆయన ఎవర్నీ ఏమీ అనడు. పాఠం మటుకు యిక ఆ రోజుకు సున్నానే.

అంచేత తోటి లెక్చరర్లంతా ట్యూషన్లు చెప్పి, గైడ్లు రాసి రెండు చేతులా డబ్బు సంపాదిస్తుంటే, పట్టాభిరామయ్య మాత్రం 'నాటకాల మాస్టారు' అన్న బిరుదును, మంచి లెక్చరర్ అన్న పేరును, విద్యార్థుల అభిమానాన్నీ, ప్రేమను పుష్కలంగా సంపాదించాడు.

ప్రభుత్వ కళాశాలలో లెక్చరర్ కావటంచేత ఆయన చాలా వూళ్ళు తిరిగేడు. పనిచేసిన చోటల్లా ఆయనకు శిష్య బృందాలు తయారయ్యాయి. నాటకాలు వేయించినచోటల్లా ఆయన అభిమానులు తయారయ్యారు. పొద్దున లేచిన దగ్గరినుంచి రాత్రి పడుకోబోయే లోగా ఆయన ఎందరి నమస్కారాలను స్వీకరించేవాడో లెక్కలేదు.

పౌరాణిక నాటకాలపట్ల విముఖత్వం ఏర్పడ్డాక ఆయన నాలుగైదు సాంఘిక నాటకాల్లో నటించాడు. కాని ఆయన ఎంత ప్రయత్నించీ నటనలో పౌరాణిక వాసనల్ని చెరిపేసుకోలేక పోయాడు. పైగా అప్పటికి వయస్సు కూడా పైన బడ్తోంది.

అంచేత నటించటం ఆపు చేసి కాలేజీలోనూ బయటా కూడా నటులను తయారు చేయడం ప్రారంభించాడు. ప్రపంచ నటన పరిణామాన్ని క్షుణ్ణంగా అధ్యయనంచేసి కొన్ని కొన్ని కొత్త పద్ధతుల్లో నాటకాలని ప్రదర్శింపచేశాడు. నటుడికన్న ఆయనకు దర్శకుడిగా, ప్రయోక్తగా గొప్ప పేరొచ్చింది.

ఏ కాలేజీకి పోయినా నాటకాల శాఖ బాధ్యత ఆయన నెత్తినే పడేది. ఆయన ఆ బాధ్యతను తీసుకోటానికి ఏనాడూ వెనుకాడలేదు. విద్యార్థులకు చదువుపట్ల ఎంత అభిరుచి కలిగించాలో, లలితకళల పట్ల, క్రీడల పట్లా అంత అభిరుచి కలిగించటం అవసరమని ఆయన విశ్వాసం. ఆ విశ్వాసంతోనే ఆయన విద్యార్థులకి శిక్షణ యిచ్చి నాటకాలు వేయించాడు. క్లాసులో లాగానే నాటకాల రిహార్సల్ రూమ్‌లో కూడా ఆయన క్రమశిక్షణకుమారు పేరు.

అలా ప్రక్రమశిక్షణకు లోబడి ఆయనవద్ద నటనలో 'ఓనమాలు' నేర్చుకొని గొప్ప నటులైనవారు ఎందరో వున్నారు.

అలాగే ఆయనవద్ద చదువుకొని గొప్పవాళ్లయినవాళ్లూ ఎంతో మంది వున్నారు. అయితే వాళ్లందర్నీ పట్టాభి రామయ్య గుర్తుపట్టలేదు. ఎక్కడైనా కన్పిస్తే వాళ్లే నమస్కారం పెట్టి చెప్పు కొంటారు. కానీ తనదగ్గర నటనలో శిక్షణ పొందినవాళ్లను కాని, శిక్షణ పొందలేక అపజయాన్ని పొందినవారిని కాని ఆయన పేర్లతో సహా చెప్పేయ గలడు.

ప్రభుత్వ వుద్యోగంలోనుంచి రిటై రయ్యేనాటికి పట్టాభిరామయ్యకు మిగిలింది యీ జ్ఞాపకాలు, ఎక్కడెక్కడో వేర్వేరు వుపాధుల్లో వున్న శిష్యులు, తనని అభిమానించే శిష్యులు వున్నారన్న తృప్తిమాత్రమే. ముగురు పిల్లల చదువులకి ఆయన పిత్రార్జితమైన ఆస్తి నమ్మే ఖర్చుపెట్టేరు. కూతురు పెళ్ళికీ ఆ పిత్రార్జితం మీదే ఆధారపడవలసి వచ్చింది. అయితే పెద్దకొడుకు ఇన్‌కమ్‌టేక్స్ ఆఫీసర్ అయ్యాడు. రెండో కొడుకు యమ్మెస్సీ పాసయి స్వంత వూళ్లో ప్రైవేటు కాలేజీలో లెక్చరర్ వుద్యోగం సంపాదించాడు.

సంప్రదాయాలపైన అభిమానాల విషయంలో పెద్దకొడుకుది అంతా తల్లి పోలిక. అంత పెద్ద చదువు చదివినా, వుద్యోగం చేస్తున్నా అతను తలిదండ్రుల మాట నెన్నడూ జవదాటలేదు. అతని భార్యను అన్నపూర్ణే ఎన్నికచేసింది. చదువు లంతగా చదవని పిల్లను, అంద గత్తెను, కుటుంబ సాంప్రదాయాలను చూచి మరీ ఎన్నికచేసింది. కాని పెళ్లాం వచ్చిన నెలరోజుల్లోనే కొడుకు తలిదండ్రులకు వుత్తరాలు రాయటం మానేసేడు. పూర్తిగా భార్యావిధేయుడై పోయాడు. ఆ భార్యకు అత్తమామల పొడే గిట్టదు.

రెండోవాడికైనా గుణవంతురాలైన పిల్లను, రిటైరయ్యాక తమని కనిపెట్టి వుండే పిల్లను చూచి చేసుకొందా మను కొంది అన్నపూర్ణ. కానీ రెండో కొడుకు సుధాకరాని వన్నీ వాళ్ల నాయన ఆలోచనలు. అంచేత ఆ అవకాశాన్ని తలిదండ్రుల కివ్వలేదు. తనకన్నా రెండునెలలు పెద్ద, తోటి లెక్చరర్ అయిన గీతారాణిని ప్రేమించేసి, పెళ్ళికి రమ్మని శుభలేఖతోపాటు వుత్తరం రాశాడు తలిదండ్రులకు.

అసలే పండు తమలపాకు అయింది అన్నపూర్ణ. యీ వార్త విన్నాక ఎండు టాకులా అయింది. ససేమిరా పెళ్ళికి రానంది.

'నా పోలికనుకొన్న పెద్దకొడుకు అలా చేశాడు. రెండోకొడుకైనా తలకి

కొరివి పెడ్తాడనుకొంటే వాడు మీకేం తీసిపోనని నిరూపించుకొన్నాడు.'

యిద్దరు కొడుకులు చేసిందానిలో పట్టాభిరామయ్యకు తప్పేం కన్పించ లేదు. పెళ్లయ్యాక పెళ్ళానికి లొంబడి మంచిగా వుండి, అన్యోన్యంగా కాపురం చేసుకోటంలో తప్పేముంది? అలాగే ప్రేమించిన పిల్లను పెళ్ళిచేసుకోటానికి కులాలు, మతాలు, వయస్సులు ఎందుకు అడ్డం రావాలి? పెద్దలు వాటి పేరిట తమ పెద్దరికాన్ని నిలుపుకోటానికి ఎందుకు తాపత్రయపడాలి?

పెళ్ళికి వొక్కడే వెళ్ళి వచ్చాడు. కోడలు పెద్ద రూపసి కాదు. కానీ ఆమె కలగలపు మనిషి. యిట్టే మంచిచేసు కొంటుంద ఎంతవాళ్లనూ!

"అమ్మాయ్. నువ్వోసారి మీ అత్తయ్య దగ్గరకు రారాదూ?"

"వస్తాను మామయ్యా. మీరెలాగూ రెండునెల్లో రిటైరవుతున్నారుగా? అప్పుడొచ్చి అత్తా మామల్ని మా యింటికి పిల్చుకొచ్చుకొంటాను."

అన్నట్లే గీతారాణి వచ్చింది నెలకే. కానీ అత్తను పిల్చుకుపోవటానికికాదు. ఆమెను మొదటిసారిగా చివరిసారిగా చూచి కన్నీరు కార్చటానికి!

"ఏమండీ. నేను పోతే మీ రెక్కడుం టారు? ఏంచేస్తారు?"

నిజానికి రేపు వెయ్యబోయే నాటకాలను గురించి తప్ప, క్లాసులో రేపు చెప్పాల్సిన పాఠాల్ని గురించి కూడా ఎప్పుడూ ఆలోచించని మనిషి, ఏం చెప్పగలడు సమాధానం?

"నాటకాలు మానెయ్యరు కదూ? రెండో కోడలు క్రిస్టియన్ అయినా యోగ్యురాలు. మిమ్మల్ని కనిపెట్టి వుంటుంది లెండి. నా కోసం దిగులు పెట్టుకోరుకదూ?'

ధీశాలిగా పేరు పొందిన పట్టాభి రామయ్య కన్నీళ్లు కార్చేడు భార్య మాటలకి. భార్య చెంపల్ని మృదువుగా ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు.

* * *

భార్య బతికుండగా నాటకాలని కలవ రించిన పట్టాభిరామయ్య భార్య చనిపోయాక ఆమె కోసం దిగులుపడ సాగేడు. రిటైరయిన ఆరునెలలకే ఆయన శరీరంలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. యింత వరకు అసలు వయస్సుకన్నా చిన్న వాడుగా కన్పించిన ఆయన యిప్పుడు, వయస్సుకన్నా ముసలివాడులా కన్పించసాగేడు. కోడలి సేవకాని, కొడుకు ధైర్యపు మాటలు కాని ఆయనలో యీ పరిణామాన్ని ఆపలేకపోయాయి.

యీ ఆరునెలలూ బాగా రద్దీగావున్న ప్రాంతాల్లో తిరుగుతుండటమే ఆయన పని. కనిపించిన వాళ్లనల్లా 'నువ్వు ఫలానా వూళ్లో చదివేవుకదూ?' అని అడుగుతుండేవాడు దురదృష్టవశాత్తు ఎవరైనా శిష్యుడు కన్పిస్తే యిక అతడిని

వదిలేవాడు కాదు. అయితే ఆ వూళ్లో ప్రభుత్వ కాలేజీ లేకపోవటంవల్ల ఆయన శిష్యులు ఆట్టే లేరు. అంచేత దారినపోయే వాళ్ళను పలకరించి తన శిష్యుల్లో ఎవ రెవరు ఎంతటి గొప్పవాళ్ళయిందీ చెప్పసాగేడు. అవన్నీ నిజమేనని కొందరికి తెల్సినా విసీ విసీ విసిగిపోయి ఆయన్ని 'పిచ్చివాడి' కింద జమకట్ట సాగేరు అంతా

సుధాకరం, అతని భార్య గీతారాణి యీ పిచ్చి పోగొట్టటానికి ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేసేరు. విఫలమై ఎన్నో విరుగుళ్లు ఆలోచించారు.

'యీ పిచ్చికి నాటకా లొక్కటే మందండీ ఆయనకి.' గీతారాణి అంది.

ఆ విషయం సుధాకరానికీ తెల్సు. ప్రత్యక్షంగా కాకపోయినా పరోక్షంగా తన తల్లి ఆయన నాటకాల తిరుగుడుకి ప్రేరణ శక్తి-చైతన్యం. ఆమె అండ యింట్లో తనకుందనే ఆయన అన్ని వేషాలు వేసూ అలా తిరగ్గలిగేడు.

ఆమె హాస్యాలు, ఎగతాళులు, అప్పుడప్పుడు పెట్టిన మందలింపులూ అన్నీ అతనిలో నాటకాల పిచ్చి పెరగటానికి ఔషధాలుగా పనిచేశాయి. యిప్పుడా ఔషధం లేదు నాటకాలు వేయలేడు. అందుకే యీ పిచ్చి.

అలాంటి సమయంలో ఆదృష్ట వశాత్తు ఆ ప్రాంతాల్లో నాటకాల పోటీలు జరిగేయి. నిర్వాహకులు పోటీలకు గుణ నిర్ణేతల విషయం చివరిదాకా ఆలోచించ లేదు. ఎవరూ దొరకలేదు పట్టాభిరామయ్య 'నాటకాల పిచ్చి' తప్ప, యీ ఆరు నెలలుగా వున్న పిచ్చి తెలియని వారెవరో ఆయన పేరు సూచించారు.

'అన్నపూర్ణ పోయింతర్వాత యింకా నాటకా లేమిటి? నేనెక్కడికీ రాను, అన్నాడు మొదట్లో విచారంగా. కాని ఆయనకొడుకు, కోడలు యీ అవకాశంలో ఆయన మళ్ళీ మామూలు మనిషయ్యే ఆశను చూచేరు. ఆయన్ని వత్తిడి చేశారు.

'అత్తయ్యగారు చివర్లో ఏం మాట తీసుకొందో మర్చిపోయారా మామయ్యా?'

'నాటకాలు మానెయ్యరు కదూ?' అన్నపూర్ణే నిలేసి అడిగినట్లనిపించింది.

అలా నాటక వాతావరణంలో తిరిగి ప్రవేశించాడు పట్టాభిరామయ్య. తీరా జడ్జిగా కూర్చున్నాక ఆయన 'పిచ్చి' తెల్సి నిర్వాహకులు భయపడ్డారు.

కాని ఆయన యిచ్చిన తీర్పు చూసాక మానసికంగా ఆయనలో వేడి, ఆనాటి చురుకుతనం తగ్గలేదని అందరికీ తెల్సి పోయింది. జడ్జిమెంటు యిచ్చే ముందు, చూచిన ప్రతి నాటకాన్ని గురించి విశ్లేషిస్తూ గుణదోషాలను చర్చించాడు.

త్వరలోనే ఆయనకి జడ్జిగా డిమేండ్ పెరిగింది. మామూలు మనిషయ్యాడు. నాటకాల పిచ్చి మళ్లీ పట్టుకొంది.

నాటక పోటీల్లో ఆంధ్రదేశంలో అన్ని ప్రాంతాలనుండి, ప్రవాసాంధ్రనుంచి కూడా టీములు వచ్చి నాటక ప్రదర్శన లిస్తుంటాయి. అలా పట్టాభిరామయ్య ఎప్పుడెప్పుడో తనదగ్గర చదివిన శిష్యుల్ని, తనదగ్గర తరిఫీదైన నాటకాల శిష్యుల్ని రంగస్థలంమీద చూచే అవకాశం వచ్చింది. వాళ్ళని గుర్తుపట్టేవాడు. అభిమానించేవాడు. అంతే ఆ అభిమానం, నిర్ణయాన్ని మాత్రం ప్రభావితం చేయలేకపోయేది.

నాటకాల వాతావరణంలో పడ్డాక తిరిగి ఆయనలో యవ్వనం ప్రవేశించింది. పోటీలు జరిగే రోజుల్లో రాత్రంతా మేలుకోవాల్సి వచ్చేది. కుర్చీలో అలాగే కూర్చోవాలి. ఆయన పక్కన కూర్చున్న జడ్జీలు అరగంటకు వోటీ, అయిదునిముషాలకు వో సిగరెట్టు తాగుతుండేవారు.

'మీరేం యువకులయ్యా? యింత నిగ్రహం లేకపోతే ఎలా? శారీరకంగా యిన్ని బలహీనతలా? మానసికంగా చూద్దామంటే మరీ ముసలాళ్ళలాగా వెనక్కి తిరిగి చూస్తూ ఆలోచిస్తారేం? ముందుకు చూడండయ్యా.'

పాత సిద్ధాంతాలను సంప్రదాయాల్ని పట్టుకు వేలాడే జడ్జీలంటే ఆయనకి పరమ చిరాకు. వాళ్ళు యువకులౌతే మరీ చిరాకు. ఆ నాలుగు రోజులూ వాళ్ళకి నాటకాలని ఎలా చూడాలో, ఎలా అర్థం చేసుకోవాలో గుణదోషాలను ఎలా పరిశీలించాలో క్లాసులు పెట్టి లెక్చర్ యిస్తుండేవాడు. రెండేళ్ళలో ఆయన పేరు దేశమంతా పాకిపోయింది.

ఆయనదగ్గర చదువుకొని కలెక్టరయిన వొకతని ఆధ్వర్యంలో వో జిల్లా కేంద్రంలో నాటక పోటీలు జరుపుతున్నారు. ఆ కలెక్టరు చిన్నతనంలో నాటకాలేం వెయ్యలేదు కాని చూచేవాడు. అలా అభిరుచిని పెంచుకున్నాడు కలెక్టరు అయ్యేనాటికి ఆ అభిరుచి పెరిగి నాటకాలు వెయ్యాలన్న కోరికదాకా వచ్చినా అది కుదిరే విషయంకాదు. అంచేత నాటకాలు వేసేవారికి ప్రోత్సాహం యివ్వటం ద్వారా తన కోరికను తీర్చుకోవాలనుకొన్నాడు.

పోటీలను పెద్ద ఎత్తున ఏర్పాటు చేశారు. పట్టాభిరామయ్యను నాటక పోటీలకు జడ్జీగా వుండమని ఆహ్వానించటమేకాక, చివరిరోజు ఆయన్ని సన్మానిస్తున్నట్లు కూడా రాసేడు కలెక్టరు. సన్మానానికి పట్టాభిరామయ్య ముందు అంగీకరించకపోయినా కలెక్టరు తన శిష్యుడినని చెప్పుకొని మరీ మరీ అర్థించాక అంగీకరించాడు.

'గుర్తున్నానా మాస్టారూ?' రైలు దిగంగానే స్వాగతం చెప్తూ అడిగాడు కలెక్టరు ఆశగా.

'నువ్వు నాటకాలు వేసేవాడివా?'

'లేదు మాస్టారూ. కాలేజీలో వస్తు మార్కులు నావే తెలుగులో నూటికి తొంభై అయిదు వచ్చినందుకు నన్నోసారి అభినందించారు కూడా.'

పట్టాభిరామయ్యకి ఎంత వెనక్కి పోయినా కలెక్టరు విద్యార్థిగా గుర్తుకు రాలేదు.

'చూచావుటోయ్ నా దురదృష్టం! కాలేజీలో వస్తుమార్కులొచ్చే వాళ్ళని నేను మర్చిపోతుంటాను. కానీ యిటు చదువుకీ అటు నాటకాలకీ పనికిరాకుండా పోయినవాళ్లు కూడా నాకు గుర్తుంటారు.'

'అదేమిటి మాస్టారూ?'

'చెప్తాను కాని-యీ సినిమా పిచ్చి నీకూ్కడా ఏమిటోయ్? నా సన్మానానికి సినిమానటుడే అధ్యక్షత వహించాలా ఏమిటి? బహుమతి ప్రదానోత్సవం సినిమా తారల్లేకపోతే రక్తికట్టదనా ఏమిటి, యిద్దర్ని పెట్టేవ్?'

పట్టాభిరామయ్య నుంచి కలెక్టర్ యీ 'ఎటేక్'ను ఆశించలేదు. అంచేత మాట్లాడలేకపోయాడు.

'అంతగా అయితే జిల్లాకలెక్టరువి-నువ్వే సభాధ్యక్షత వహించకపోయావ్ నా సన్మానానికి? వాడెందుకు?'

'ఎంతైనా నేను మీ విద్యార్థిని కదా మాస్టారూ? మీ సభకు అధ్యక్షత వహించే స్థాయి నాకుందా?'

పట్టాభిరామయ్య కళ్ళు చెమ్మగిల్లేయి. ఆప్యాయంగా కలెక్టరు భుజంమీద చేయి వేసి దగ్గరికి లాక్కున్నాడు.

'చాలా మంచి విద్యార్థివోయ్. నిన్ను చూచి నేను గర్విస్తున్నాను. కలెక్టరు 'కాంప్లెక్స్'తో మెలుగుతావేమోనను కొన్నాను.ఎంతైనా ఐ.ఏ.యస్.వి కదా?'

'విద్య చెప్పిన గురువులు మాస్టారూ మీరు.మీరు క్లాసులో చేసిన వుపన్యాసాలు యింకా యిప్పటికీ నా చెవుల్లో మోగు తున్నాయ్. ఆనాటి మీ మూర్తి నన్ను ఎప్పుడూ నడిపిస్తూనే వుంది ముందుకి. కలెక్టరయినా,గవర్నరైనా మరేదైనా మీ ముందు మే మెంత మాస్టారూ? అలా అనుకోకండి.'

'అనుకోనోయ్. మేస్టరుకి యీ అనుభూతి చాలోయ్. యిది వొక్క ఉపాధ్యాయుడి అనుభవంలోనే వచ్చే అనుభూతి యీ అనుభూతిని కోట్లు,లక్షలు రూపాయల్తో కొనుక్కో లేరెవరూ.'

'పొరపాటయింది మేస్టారూ. సభాధ్యక్షుడి విషయంలో మిమ్మల్ని సంప్రదించి వుండాల్సింది. మంత్రులంటే మీ కిష్టం వుండదని, కళాకారులు కదాని...'

పట్టాభిరామయ్య బిగ్గరగా నవ్వేడు.

'సినిమాస్టారుల్ని కళాకారులనుకొనే కలెక్టర్గని చూచి నవ్వకేం చేయనోయ్? సినిమా పెద్ద వ్యాపార కళ. నాటకాలు అసలు సిసలు కళ. కనుక సినిమా

స్టారుల్లో చాలా మంది వ్యాపార కళాకారులు. నువ్వు ఆహ్వానించిన స్టారు లిద్దరూ అలాంటివాళ్లే.'

కలెక్టరేం మాట్లాడలేకపోయాడు.

'దిగులుపడకు. నీలాగే వాడూ నా శిష్యుడు. అయితే నీలాంటి శిష్యుడు కాదు. అటు నాటకాలకీ పనికిరాడని వాడిని డిస్క్వాలిఫై చేసేసేను. చదువు లోనూ పనికిరాడని–కాపీ కొట్టుంటే పట్టుకొని డీబార్ చేయించాలే. అందుకే వాడు గొప్ప సినిమా స్టారయ్యాడు.'

కలెక్టరు దిగాలుపడిపోయాడు. పట్టాభిరామయ్యే ఆతని భుజం తట్టి నవ్వుతూ అన్నాడు.

'ఫస్టుక్లాసు తెచ్చుకొని కలెక్టరయిన శిష్యుడు నా సన్మానానికి సారధ్యం వహిస్తున్నాడు. ఎందుకూ పనికిరాడను కొన్న మరో శిష్యుడు నా సన్మానానికి అధ్యక్షత వహిస్తున్నాడు. మాస్టరికి యింతకన్నా కావల్సిందేముందోయ్.'

* * *

నాటకపోటీల్లో మూడు రోజుల కార్యక్రమా లయిపోయాయి. నాటకాలు మంచి స్థాయిలో వున్నాయి. నాలుగో రోజు రెండు ప్రదర్శనలు వున్నాయి.

రెండు ప్రదర్శనల మధ్య పట్టాభి రామయ్యకు సన్మానం.

సినిమాస్టారలు సాయంకాలానికే వచ్చారు. కలెక్టరు వాళ్ళను రిసీవ్ చేసుకోలేదు. వాళ్ళ దర్శనం కోసం ప్రజలు వాళ్ళు బస దగ్గర విరగబడి వున్నారని పట్టాభిరామయ్యకు తెల్సింది.

మొదటి నాటక ప్రదర్శన మంచి 'క్లైమాక్సు'లో వుండగా సినిమాతారలు ఆడిటోరియంలోకి ప్రవేశించారు.వొక్క-సారిగా ప్రజల్లో సంచలనం-కుమ్ములాట. ప్రేక్షకులకు నాటకాన్ని చూచే 'మూడ్' పోయింది. ప్రదర్శకులు యీ హఠాత్ పరిణామానికి 'ఫంక్' తిన్నారు.

దీనికి తోడు సినిమానటుడు తనకి నమస్కరించి 'డిస్టర్బ్' చేస్తాడేమోనని భయపడ్డాడు పట్టాభిరామయ్య. కాని అతను ఆయన వైపే చూడలేదు. చిరు నవ్వులతో ప్రజలకు నమస్కరిస్తూ వెళ్ళి తన స్థానంలో కూర్చున్నాడు.

నాటకం అయిపోయింది. ప్రేక్షకులు సినిమావాళ్ళ ఆటోగ్రాఫ్ల కోసం సాగేరు. పోలీసులు ప్రజల్ని ఆదుపులో పెట్టాల్సి వచ్చింది.

అప్పుడతను వచ్చి నమస్కరించి పలకరిస్తాడని ఆశపడ్డాడు పట్టాభి రామయ్య. జడ్జీ సీటులో వున్న పట్టాభి రామయ్యకు రెండు కుర్చీల కవతలే కూర్చున్నాడా శిష్యుడు–ప్రముఖ సినీ నటుడు చక్రవర్తి సిగరెట్టు తాగుతూ !

యింతలో సభాధ్యక్షుడిగా చక్ర వర్తిని సేజిమీదకి పిలిచేరు. ఆ తర్వాత సన్మానితుడిగా పట్టాభిరామయ్యను ఆహ్వానించారు. కలెక్టరు వచ్చి స్వయంగా ఆయన్ని పైకి తీసికెళ్లేడు.

కానీ ప్రజల దృష్టంతా చక్రవర్తి పైనే వుంది. పట్టాభిరామయ్య సన్మానం సెకండరీ అయింది.

'చూచావుటోయ్! వాడు-ఆ చక్రవర్తి నన్ను పలకరించాడైనా కాదు!' స్టేజీ పైకి వెళ్తూ ఆపుకోలేక కలెక్టరుతో అన్నాడు పట్టాభిరామయ్య.

'స్టేజీమీద మాట్లాడతాడేమో లెండి మాస్టారూ.'

పట్టాభిరామయ్య స్టేజీ ఎక్కగానే అప్పటికే స్టేజీమీద వున్నవారంతా గౌరవంగా లేచి నిలబడ్డారు. కాని చక్రవర్తి మాత్రం లేవలేదు.

క్లాసులోకి వెళ్తే లేచి నిలబడని కుర్రాడిని చూచినప్పుడు వచ్చేటంతకన్నా ఎక్కువ కోపం వచ్చింది పట్టాభి రామయ్యకు. అంతకన్నా మించిన బాధ వేసింది.

'చిన్నప్పుడు క్లాసులోనూ అంతే. ఎప్పుడూ లేటుగానే వస్తుండేవాడు. రిహార్సల్స్‌లో క్రమశిక్షణతో మెలిగేవాడు కాదు. ఎక్కడ పట్టినా పిల్లతరహా చేష్టలు. అల్లరి గుర్తొచ్చి చిరాగ్గా అనుకొన్నాడు.

చక్రవర్తి పక్క కుర్చీలోనే కూర్చో వాల్సి వచ్చింది పట్టాభిరామయ్య. అప్పుడైనా లేచిపలుకరిస్తాడనుకొన్నాడు ఊహుం ... మోస్ట్ డిసొబిడియంట్ స్టూడెంట్.

అధ్యక్షోపన్యాసంలో, అంతా తనని గురించే చెప్పుకొన్నాడు చక్రవర్తి. తన చిన్ననాటి నాటకానుభవాలంటూ వున్నవీ లేనివీ చెప్పుకొన్నాడు. నాటకాల పట్ల తన కున్న భక్తిని వెలిబుచ్చాడు. తనింత వాడు కావటానికి నాటకానుభవమే కారణ మన్నాడు. పట్టాభిరామయ్య పేరు ఎక్కడా ఎత్తలేదు.

ఆ తర్వాత కలెక్టరు స్వయంగా సన్మానం చేశాడు. పట్టాభిరామయ్య కాళ్ళకు నమస్కరించాడు. నాటకాలు వెయ్యటాని కొచ్చిన నటులు చాల మంది ఆయనకి పూలమాలలు వేసి భక్తి పూర్వకంగా కాళ్ళకు నమస్కరించారు. వక్తలు ఆయన నాటకరంగానికి చేసిన సేవను పొగిడేరు. కలెక్టరు మాస్టరుగా పట్టాభిరామయ్య ప్రతిభను చెప్పేడు.

యింతైనా చక్రవర్తి తనతో మాట్లాడకపోవటం, తనని గురించి ఒక్క ముక్క చెప్ప పోవటం పట్టాభి రామయ్యకు తీరని లోటుగా వుంది. ఎన్నెన్నో అనుమానాలు. సందేహాలు.

తనని గుర్తుపట్టలేదా? లేక నాటకా లకి పనికిరావని అనా దన్నందుకు యీనాడిలా సాధిస్తున్నాడా? పరీక్షల్లో కాపీ చేస్తుంటే పట్టుకొన్నందుకు కోపాన్ని మనసులో పెట్టుకొన్నాడా? లేక యీ నాటకాలవాడేమిటిలే అన్న అహం భావమా? యీ పిచ్చిమేస్టరు దేమిటిలే అన్న తిరస్కారమా?

భార్య చనిపోయిందని తెల్సి కూడా

నవ్వుతూనే నటించిన మహానటుడిలా అన్నిటినీ మనసులోనే ఏ మూలకు నెట్టి సన్మానానికిసమాధానాన్నిచ్చాడు. తెలుగు నాటకరంగంలో యువకుల కృషిని, ప్రతిభను పొగిడేడు.

కాస్సేపు విశ్రాంతి తీసుకొని బహుమతి ప్రదానం వేళకు వస్తానంటూ చక్రవర్తి సన్మాన కార్యక్రమం రాగానే నటీమణితో కల్సి వెళ్ళిపోయాడు.

చివరి నాటకం అయిపోయింది. జడ్జిమెంటు తయారయింది. కాని సినిమా తారలు యింకా రాకపోవటంవల్ల బహుమతి ప్రదానోత్సవం ప్రారంభం కాలేదు.

మనుష్యులు పిలవటానికి పోయిన అరగంటకు (నిద్ర) మత్తులోనుంచి లేచాట్ట చక్రవర్తి ఆ తర్వాత మేకప్ మరో అరగంట.

'సారీ మాస్టారూ. మావాళ్ళ సినిమా వాళ్లను పిలుస్తానంటే ఒప్పుకొని చాలా పెద్ద పొరపాటే చేశాను. మీకన్నా, నా కన్నా, యిక్కడి జనం అందరికన్నా తను గొప్పవాడి ననుకొంటున్నట్లుందా చక్రవర్తి. దటీజ్ బేడ్ '

చివరి కెలాగో వచ్చాడు చక్రవర్తి. కానీ మత్తు యింకా వదలనట్లే వుంది.

ఎవరో అతన్ని తీసుకొచ్చి పట్టాభిరామయ్యను పరిచయం చేశారు. అప్పుడైనా నమస్కరించి పలకరిస్తాడను కొన్నాడు పట్టాభిరామయ్య.

'యిందాక సన్మానం చేసింది వీరికేగా? చూసాను.'

పట్టాభిరామయ్య గుండెను పొడిచి నట్లయింది! చొక్కా పట్టుకొని వెనక్కి లాగి 'నిజంగా నీకు నేను గుర్తులేనుట్రా ఫూల్ ?' అని నిలేసి అడగాలనిపించింది.

నెల కాదు, రెండు నెలలు కాదు. రెండేళ్ళు తను వాడి క్లాసుకు పాఠం చెప్పేడు. చిన్న వేషం యిచ్చి మొహానికి రంగు పూసి స్టేజీ ఎక్కించాడు ప్రప్రథమంగా! మర్చిపోవటం అసంభవం. మర్చిపోయినా క్షమార్హం కాదు.

హీరో వేషం యివ్వనందుకు, నాటకాలకు పనికిరావన్నందుకు, కాపీ చేస్తుంటే పట్టుకొన్నందుకు – గురువు నిలా అవమానిస్తాడా ?

'యీ సభలో నా విద్యార్థు లెంతో మంది వుండవచ్చు. నేను వేసిన నాటకాలని, వేయించిన నాటకాలని చూచిన వారు కూడా చాలామంది వుండవచ్చు. కానీ వారందరిలో యిప్పుడు నేను యిద్దరి శిష్యులని గురించి చెప్పబో తున్నాను. ఒకడు స్వయం ప్రతిభతో పరీక్షలు పాసై, గురువుపట్ల ప్రేమను వ్యక్తం చేసుకోటానికి సన్మానించిన కలెక్టరు. అతగాడు నా విద్యార్థి అని చెప్పుకొన్నా నేను గుర్తుపట్టలేక పోయాను. రెండోవాడు గుణంలో వెధవ. చదువులో మందమతి. నాటకాల్లో

డైలాగు చెప్పటం చాతకానివాడు. కాపీలు కొట్టి పాసవుదా మనుకొన్నాడు. వాడు నాకు బాగా గుర్తు. ఎందుకంటే నాటకాల్లో నువ్వు పనికిరావన్నది నేనే. కాపీలు కొట్టినందుకు పట్టుకొన్నదీ నేనే. యీ కారణాలచేతనే వాడికి నేను గుర్తున్నాను. కానీ వాడిప్పుడు ధనవంతుడు. అంచేత బలవంతంగా మర్చిపోయినట్లు నటిస్తున్నాడు. వాడెవడో కాదు. నా పక్కనే కూర్చున్న గ్లామర్ హీరో చక్రవర్తి' అని పబ్లిగ్గా స్టేజి మీదినుంచి చెప్పాలన్నంత బాధ, ఆవేశం, కోపం వచ్చాయి.

అయితే అంతలోనే కళాకారుడి మనః ప్రవృత్తినుంచి, ముప్పై అయిదేళ్ళకు పైగా అనుభవమున్న ఉపాధ్యాయుడి ప్రవృత్తి ఆయన శరీరాన్ని, మనసుని ఆవహించాయి. శిష్యుడి అజ్ఞానాన్ని తల్చుకొని నవ్వుకొన్నాడు. అతని అహంభావాన్ని క్షమించేశాడు.

అప్పుడాయనమనస్సుఅర్థమయింది చక్రవర్తిని-అతని లేతవయస్సులో తను తప్పు అంచనా వేసానేమోనన్న అనుమానం వేసింది. ఆ తప్పును దిద్దుకోటానికి, ఆనాడు అప్రయోజకుడను కొన్న వాడి ప్రయోజకత్వాన్ని గుర్తించి ఆశీర్వదించటానికి యిది మంచి అవకాశం.

'చిరంజీవి చక్రవర్తి నాకు చిన్నప్పటి నుంచీ తెల్సు. నా శిష్యుడు. ప్రప్రథమంగా అతడిని రంగస్థలం ఎక్కించింది నేనే. ఆనాడు అతనింత ప్రయోజకుడవుతాడనుకోలేదు. బాధ్యత వున్న ఉపాధ్యాయుడిగా, యువకుల్లో నాటక కళపట్ల అభిరుచి పెంచాల్సిన పెద్దవాడిగా అతడిపట్ల నేను కొంత అపచారాన్ని చేశానేమోనని బాధ పడ్తున్నాను. అయితే ఉపాధ్యాయుడు ఏం చేసినా శిష్యుడి మేలుకోరే చేస్తాడు. ఆది మేలే అయిననాడు అతనికన్న

సంతోషించే వారుండరు. చిరంజీవి చక్రవర్తి యిప్పుడు గొప్పసినిమాస్టారు. ముందు ముందు చక్కటి నటుడు కూడా కావాలని ఆశీర్వదిస్తున్నాను."

ప్రజల్లో సంచలనం నెమ్మదిగా బయలుదేరి త్వరలోనే వేదెక్కి ప్రేక్షకులు చక్రవర్తిని మాట్లాడమని అడిగేదాకా వెళ్ళింది.

'పట్టాభిరామయ్యగారు నన్ను తన శిష్యుడిగా చెప్పుకొంటున్నారు. యిలాంటి సంఘటనలు మాకు కొత్తకాదు. మాకు టీచర్లమని, ఎప్పుడో యింటిపక్క వాళ్ళమని, నాటకాలు కల్సివేసేమని–గుర్తుచేసి ధనసహాయాన్ని అర్థిస్తూ రోజుకు కొన్నివందలమంది వస్తుంటారు. కొన్ని వేలమంది నాకు వుత్తరాలు రాస్తుంటారు. ఆయన అన్నట్లు నేను ఆయనదగ్గర ఏ వొకటో క్లాసో రెండో క్లాసో చదివి వుండవచ్చు. నాకు గుర్తు లేదు. నాకేదో అపచారం చేసేమన్నారు. అదేమిటో నాకు గుర్తువుండే సమస్యేలేదు. ఎంచేతంటే ప్రేక్షకుల అభిమానాన్ని తప్ప నేను నాకపకారం చేసినవాళ్ళను మర్చిపోతుంటాను. అయినా ఆయన్ని క్షమించినట్లే అనుకోవచ్చు. బాధపడనవసరంలేదు.'

చప్పట్లతోహాలంతా ప్రతిధ్వనించింది.

'యీ మీ అభిమానమే నాకు ఆశీర్వచనం. ఆయన ఆశీర్వచనం నాకు నవ్వు తెప్పించింది. నేను నటుడిగానే మీ అందరి ముందు నిలబడ్డాను. మీ అభిమానాన్ని అందుకొంటున్నాను. నా చిత్రాలన్నీ శతదినోత్సవాలు చేసుకొంటున్నాయంటే మీ అభిమానమే, ఆశీస్సులే కారణం. అంచేత ఆయన ఆశీస్సును మార్చుకోవాల్సిన అవసరం వుందనుకొంటున్నాను.

'కొందరు నవ్వేరు. మరి కొందరు, 'అవును వుంది వుంది.' అభిమాననటుడికి–జిందాబాద్' అంటూ, అరిచేరు.

చక్రవర్తి ప్రజలకు అతి వినయంగా నమస్కరించాడు.

ప్రజలు చప్పట్లు కొట్టూనేవున్నారు. చక్రవర్తి చివరిమాటల్ని చెప్పుకొని నవ్వుకొంటూనే వున్నారు.

పట్టాభిరామయ్య మాత్రం నవ్వాలో ఏడవాలో అర్థంకాని స్థితిలోనుంచి, నిర్వికల్ప, నిశ్చల సమాధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు !